

РОЗВІДКИ

Світлана Половникова

ВСЕСВІТНЬОВІДОМІЙ БДЖОЛЯР

(До 220-річчя з дня народження П. І. Прокоповича)

**«Присвятивши себе бджільництву, я віддав
йому все життя, всі думи, всю пильність».**
П. Прокопович

На відміну від багатьох подвижників науки ім'я Петра Івановича Прокоповича — видатного вітчизняного бджоляра ніколи не перебувало у забутті. Ще у 1875 році його 100-річний ювілей відзначався у школі бджільництва, ним заснованій у с. Пальчиках (нині Бахмацького р-ну) на Чернігівщині. В урочистій промові прозвучала біографія Петра Прокоповича, була віддана данина його досягненням на науковій та просвітницькій ниві. Ось уривок з цієї доповіді: «Прокопович — син дворянина священно-наместника с. Митченок Іоанна Прокоповича, одного из ученейших священников тогдашнего времени, который так же старался образовать и своего сына. Окончив с успехом Киевскую духовную академию, вопреки своим наклонностям, силою сложившихся обстоятельств, поступил в военную службу и участвовал при постройке г. Одессы в должности начальника чертежной, пользовался доверием и любовью знаменитого инженера генерала Деволанта, был с Павлоградским гусарским полком в Персидской войне и на Кавказе, под начальством Суворова брал Прагу и Варшаву, участвовал в Итальянской кампании и, выйдя в 25 лет в отставку по болезни головы в 1801 г., проживал в доме своего отца в течении 2-х лет. Его увлечением стало пчеловодство. Он стал покупать книги на русском и иностранных языках (Прокопович знал латинский, греческий, французский, польский, знаком с немецким и итальянским языками).

В 1828 г. открыл школу пчеловодства, которая в течение 47 лет выпустила 637 пчеловодов, из них 420 занимаются своим делом и пропагандируют полученные знания. Система Прокоповича распространилась по всей России, проникла в Сибирь, на Кавказ и даже в Австрию. В год кончины П. И. Прокоповича (1850 р. — С. П.) Московское общество сельского хозяйства торжественным постановлением определило поместить его имя на золотой доске в зале заседаний».

Але повернемоь до перших кроків Петра Прокоповича у бджільництві. Починав він як звичайний аматор—купив невелику ділянку землі та 32 вулики, але досягти бажаного не вдалося. Тоді Петро Іванович почав ретельно вивчати життя бджіл, знайомитися з досягненнями кра-

щих пасічників тих часів. Надзвичайна захопленість справою, наполегливість та наукові знання скоро зробили його ім'я відомим всій Україні. Бачив Прокопович і те, що гальмувало розвиток бджільництва, і, в першу чергу, примітивна конструкція вуликів — прадідівських колод та дуплянок — роебійна система, за якої, щоб взяти мед, знищували бджіл. Після багатьох експериментів він розв'язав ці проблеми. Рамковий вулик власної конструкції П. І. Прокоповича, який був продемонстрований у 1814 році, став винаходом всесвітнього значення. Видатний представник американського пасічництва А. Рут, відзначаючи різнобічні обдарування Прокоповича, вважав, що його наукові ідеї набагато випередили час.

Маючи на своїх пасіках не одну тисячу вуликів, Петро Іванович бажав вчити пасічників раціональному бджільництву на власному досвіді. Тоді ж і з'явилася його знаменита школа з трирічним терміном навчання. Крім головного предмета — бджільництва, тут викладалися граматика та арифметика, садівництво, квітникарство, шовківництво. Прокопович особисто готував конспекти лекцій, майже до останніх років життя сам викладав їх. Кожний учень, закінчивши школу, одержував свідоцтво, де ретельно перераховувалося, якими знаннями він опанував.² Зверталася увага і на особистість учня, його поведінку. Випускник повертався в рідні краї не тільки з науковим багажем, а й з насінням медоносних рослин.

Діяльність школи привертала до себе увагу не тільки спеціалістів, які навідували Прокоповича з конкретною метою, але заїжджали до нього і ті, хто подорожував по Чернігівщині. Тут побували і різні сановники, навіть імператор. Влітку 1843 року завітав до с. Пальчиків Тарас Шевченко, згодом назвавши П. І. Прокоповича у повісті «Близнець» «славним пчеловодом».³

Гордістю П. І. Прокоповича були його сад та виноградники. Цікаві відомості про них дає в своїй книзі «Черниговская губерния» М. Домонтович: «...упомянем здесь об образцовом саде, заведенном при школе пчеловодства Прокоповича, близ с. Пальчиков, Конотопского уезда. В нем находятся до 2-х тыс. садовых деревьев в хорошем состоянии, несмотря на то, что местность, занятая садом, по своему низменному положению, не совсем благоприятна для садоводства. В саду школы произрастают на открытом воздухе виноградные лозы, выписанные покойным Прокоповичем в кустах и черенках из Крыма, еще в 1835 году. В последнее 10-летие виноградные лозы, акклиматизировавшись, начали приносить плоды почти всех родов, какие находятся в Крыму. При ранних веснах и теплых осенях виноград созревает совершенно и имеет величину и вкус ягод, мало отличающихся от настоящего крымского».⁴

Свою невгамовну енергію Прокопович спрямував і на інші справи. Так, у 1838 році він порушив клопотання про обладнання при школі друкарні та літографії, щоб мати можливість розповсюджувати наукові праці та учбові посібники. Петро Іванович запевняв власті, що від цього буде користь всій імперії, але добитись дозволу так і не зміг.⁵

Коло питань, які охоплював Прокопович у своїй науковій діяльності, було дуже широким. Він вивчав місцеву медоносну флору, розробляв методи профілактики та лікування хвороб бджіл, займався племінною справою, організацією праці бджолярів та ін. Плідна робота П. І. Прокоповича знайшла визнання. Він був удостоєний звання дійсного члена Московського товариства сільського господарства, яке нагородило його золотою та срібною медалями, а Вільне економічне товариство — мікроскопом. Одержав Петро Прокопович і урядову нагороду — орден св. Володимира 4-го ступеня.⁶

Обірвалося життя великого бджоляра на 75 році 3 квітня 1850 року. Поховали його у склепі під рідними липами у с. Пальчиках. Та славу П. І. Прокоповича вже примножувала ціла плеяда його послідовників. Наступником його у керівництві школою бджільництва став Степан Петрович Великдан. На Чернігівщині працювали такі корифеї вітчизняного бджільництва, як С. Пономарьов, Я. Костенецький, О. Покорський-Жоравко, М. Цвет та інші. Всі вони тою чи іншою мірою учні П. І. Прокоповича, який заклав фундамент наукового бджільництва.

Нащадки славетного пасічника зберегли про нього пам'ять. Йому встановлено пам'ятники у Батурині на Чернігівщині та у Львові, створені музейні експозиції та виставки.

Джерела та література:

1. Державний архів Чернігівської області (далі — ДАЧО). — Ф. 128, — Оп. 1. — Спр. 8415. — Арк. 23.
2. Фонди Чернігівського історичного музею. — Інв. № АЛ-1664/2.
3. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів у 6 томах. — Т. IV. — Київ, 1963. — С. 23.
4. М. Домонтович. Черниговская губерния. — СПб, 1865. — С. 195.
5. ДАЧО. — Ф. 128. — Оп. 1. — Спр. 6110. — Арк. 35.
6. ДАЧО. — Ф. 128. — Оп. 1. — Спр. 8415. — Арк. 3.

